

Κυριακή τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου (Λουκᾶ ΙΗ΄, 10-14)
17 Φεβρουαρίου 2008

Κυριακή Τελώνου καὶ Φαρισαίου σήμερα, ἀδελφοί μου. Ἀρχίζει ἡ ψυχωφελὴς περίοδος τοῦ Τριωδίου καὶ ἀνοίγει κατανυκτικὸ βιβλίο ἱερῶν ἀκολουθιῶν μὲ ὑπέροχους ὕμνους καὶ προσευχὲς ποὺ ἔχουν στόχο νὰ μᾶς διδάξουν ἔνθεα καὶ μὲ μετάνοια νὰ ἐορτάσουμε τὸ ἀναμενόμενο μεγάλο γεγονός, τὸ Πάσχα, δηλαδή τὴν μετάβασή μας ἀπὸ τὰ παρόντα στὰ τοῦ οὐρανοῦ. Δὲν εἶναι ἡ περίοδος τοῦ Τριωδίου περίοδος φαγητῶν, ποτῶν «διασκεδάσεων», κραιπάλης καὶ καρναβαλιῶν. Τριώδιο σημαίνει πνευματικὴ περισυλλογή, μετάνοια, ταπείνωση, κατάνυξη, προσευχή, πνευματικὴ καλλιέργεια.

Τὴν πρώτη Κυριακὴ τοῦ Τριωδίου, δηλαδή τὴν σημερινή, διαβάζεται στοὺς ναοὺς ἡ σχετικὴ παραβολὴ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου καὶ ἀπὸ αὐτὴ διδασκόμεθα πῶς πρέπει νὰ συνομιλοῦμε διὰ τῆς προσευχῆς μὲ τὸν Θεὸ καὶ δημιουργό μας. «Μὴ προσευξώμεθα Φαρισαϊκῶς, ἀδελφοί· ὁ γὰρ ὑψῶν ἐαυτὸν ταπεινωθήσεται». Ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς προσευχῆς εἶναι ἡ πιὸ κατάλληλη, γιὰ νὰ ἀποκαλυφθοῦν οἱ ἐσωτερικὲς διαθέσεις τῶν ἀνθρώπων. Στὴν προσευχὴ παρουσιάζεται ἡ πνευματικὴ κατάσταση τῶν ἀνθρώπων, γι' αὐτὸ δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονός ὅτι ὁ Κύριος, γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀντίθεση μεταξὺ τοῦ Φαρισαίου καὶ τοῦ Τελώνου τοὺς παρουσίασε στὴν ὥρα τῆς προσευχῆς.

«Δύο ἄνθρωποι ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι». Δύο ἄνθρωποι, δύο κόσμοι. Δύο ἄνθρωποι ἀντιπροσωπευτικοὶ τῶν δύο τάξεων τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν δύο πνευματικῶν κόσμων. Ὁ Φαρισαῖος καὶ ὁ Τελώνης. Ὁ Φαρισαῖος, ποὺ νόμιζε τὸν ἐαυτό του δίκαιο καὶ ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τοὺς ἄλλους δίκαιος, γιατί τηροῦσε τὶς ἐντολὲς τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, γιατί ἔκανε ἔργα νομικῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ ἐστερεῖτο ταπεινώσεως. Μὲ τὸν τρόπο ποὺ προσευχόταν, ἔδειξε πῶς ζοῦσε μία δαιμονιώδη «πνευματικότητα», μιὰ διεστραμμένη πνευματικὴ κατάσταση ποὺ ἦταν χωρὶς λύτρωση. Ἑρμηνεύοντας σχετικὰ ὁ Μ. Βασίλειος λέει γιὰ τὸν Φαρισαῖο καὶ τὴν προσευχὴ του πρὸς τὸν Θεό: «Ἐγώ, Θεέ μου, γιὰ Σένα εἶμαι ὁ μόνος θησαυρὸς τῆς ἀρετῆς. Θὰ ἦταν ἔρημη ἀπὸ δικαιοσύνη ἡ γῆ, ἂν δὲν πατοῦσα ἐγὼ πάνω της». Εἶναι ἀνόητος ὁ ἀθεόφοβος. Δὲν πῆγε στὸν Ναὸ γιὰ προσευχὴ ἀλλὰ μόνο γιὰ ἐπίδειξη. Στάθηκε στὴν πιὸ κεντρικὴ θέσιν τοῦ Ναοῦ καὶ ἄρχισε νὰ αὐτολιβανίζεται. Νὰ αὐτοεπαινεῖται. Ξεχνᾷ ὅμως πῶς ὅ,τι καλὸ ἔχουμε καὶ ὅ,τι καλὸ κάνουμε, ἀποτελοῦν «καρπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Γαλ. 5, 23). Ἐπίκαιρος ὅσο ποτὲ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγοντας: «Χάριτι Θεοῦ εἰμὶ ὃ εἰμί» (Α΄ Κορ. 15, 10) καὶ πάλι:

«Τὰ πάντα δύναμαι διὰ τοῦ ἐνδυναμοῦντος με Χριστοῦ» (Φιλιπ. 4, 13). Ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης Δαυὶδ ἀποδίδει στὸ Θεὸ τὴν δύναμη καὶ τὴν χάρη μὲ τὰ ὁποῖα ὁ ἄνθρωπος κάμνει τὸ καλὸ καὶ κατορθώνει νὰ οἰκοδομήσῃ τὴν ἀρετὴ. «Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον εἰς μάτην ἐκοποίησαν οἱ οἰκοδομοῦντες...Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων» (Ψαλμ. 126).

Πόσο διαφορετικὸς ὅμως ἦταν ὁ δεύτερος. Ταπεινὴ ψυχὴ. Στάθηκε σὲ μία γωνιὰ καὶ ἐκεῖ ὅλο συντριβὴ καὶ μετάνοια γιὰ τὶς ἀπροσεξίες τῆς ζωῆς του παρακαλοῦσε τὸν Θεὸ καὶ ἔλεγε: «Ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» δείχνοντας ἔτσι τὴν πνευματικὴ του διαύγεια καὶ ὑγεία γι' αὐτὸ «κατέβη δεδικαιωμένος». Ὅσο κανεὶς ἐπιδιώκει τὴν αὐτοδικαίωση, τόσο καὶ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν λύτρωση. Ὅσο κανεὶς θεωρεῖ, εἰλικρινὰ ὅμως, τὸν ἑαυτὸ του ἀνάξιο τοῦ θείου ἐλέους, τόσο γίνεται δέκτης τῆς θείας δωρεᾶς. Ἡ αὐτομεμψία εἶναι «ἀφανὴς προκοπή». Αὐτὴ «ἡ ἀφανὴς προκοπή» ἐκφράζεται μὲ τὴν ταπείνωση τοῦ Τελώνη: ὁ ὁποῖος «μακρόθεν ἐστὼς οὐκ ἤθελε, οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπάραι ἄλλ' ἔτυπεν τὸ στήθος αὐτοῦ λέγων· ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ».

Ἀδελφοί, «ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ Ἱερὸν προσεύξασθαι». Δύο τύποι ἀνθρώπων. Προσωποποιήσεις τῆς ταπείνωσης καὶ τῆς ὑπερηφάνειας, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας, τῆς εἰλικρίνειας καὶ τῆς ὑποκρισίας, τῆς αὐτογνωσίας καὶ τῆς ἀγνοσίας, τῆς μετανοίας καὶ τῆς πώρωσης, τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀσεβείας. Ὁ ἓνας ταπεινώθηκε, γιατί ὑψωσε τὸν ἑαυτό του. Ὁ ἄλλος ὑψώθηκε, γιατί τὸν ταπείνωσε. Ὁ Φαρισαῖος δικαίωσε τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ τὸν καταδίκασε ὁ Θεός. Ὁ Τελώνης καταδίκασε τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ τὸν δικαίωσε ὁ Θεός. Ὁ πρῶτος εἶπε λόγια πολλὰ, μὰ δὲν τὰ ἄκουσε ὁ Θεός. Ὁ δεύτερος εἶπε ἐλάχιστες λέξεις, ὁ Θεὸς ὅμως τὶς ἄκουσε καὶ τὶς δέχτηκε. Ἄν ἡ ταπείνωση εἶναι βασιλίσσα τῶν ἀρετῶν, ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι βδέλυγμα καὶ κατάρρα. Βέβαια σήμερα, ἐποχὴ ἐωσφορικῆς ὑπερηφάνειας, ἐποχὴ ὅπου ὁ «ὑπεράνθρωπος εἶναι πρότυπο γιὰ κάποιους, σὲ ἐποχὴ πού ὅλοι θεωροῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας σὰν ἐκπροσώπους τῆς σοφίας, τοῦ ἀλαθήτου, τῆς παντογνωσίας καὶ μόνο ἡ λέξις «ταπεινοφροσύνη» ἀκούεται σὰν κάτι παράξενο καὶ ἄγνωστο, ἀφοῦ ταπεινοφροσύνη σημαίνει συνεσταλμένο ἦθος, ἐπίγνωση τοῦ τί εἴμεθα. Σημαίνει ταπεινὸ φρόνημα, αὐτογνωσία τῆς ἁμαρτωλότητός μας· εἶναι ἀφανὴς προκοπή».

Ἀρχιμ. Ν. Κ.